

УДК 37.011.3-051:005.336.5]:001.89

Продан Марина Олександрівна

Вчитель інформатики, студент Факультету інформаційних технологій та управління спеціальності
«Управління електронним навчанням у міжкультурному просторі»

Броварська загальноосвітня школа I-III ступенів №6, м. Бровари, Київська область, Україна

moprodan.fitu17@kubg.edu.ua

ORCID: 0000-0002-8806-8768

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. Події, що відбуваються сьогодні в світі змушують жваво та беззаперечно реагувати на них: того, що було вчора забагато, сьогодні – замало. В інформаційному суспільстві стає все важче віднайти потрібну унікальну інформацію. Натомість кількість технологічних відкриттів неупинно зростає. Із огляду на те, що українська система освіти нині шукає власний сучасний шлях, то зміни відбуваються швидко та різко. Постає проблема у створенні таких технологій навчання педагогічних працівників, які б змогли реалізувати завдання освіти. У статті йдеться про інноваційні технології підвищення професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Важливою складовою є удосконалення професійних навичок вчителя. Зокрема навчити орієнтуватися у сучасних тенденціях та застосовувати їх на практиці: озброїти вчителів знаннями і вміннями організації інноваційної діяльності, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, створення авторських програм, написання підручників, підвищення рівня методичної та психологічної підготовки. На основі результатів дослідження проведених у Броварській ЗОШ №6 можемо бачити рівень педагогічних компетентностей, а також переваги та недоліки залучення сучасних технологій у навчальний процес. У дослідженні виокремлено та проаналізовано сучасні підходи до керування професійними компетентностями вчителя: експертизу проектів, методичний сервіс та метод проектів.

Ключові слова: педагогіка; школа; компетентність; освіта; професійна компетентність, експертиза проектів, методичний сервіс, метод проектів

Актуальність дослідження. Оновлення, що транслюються в сучасному світі вимагають швидкого реагування та пристосування до нового. Науково-технічна революція посіла чільне місце в соціумі. Українські реалії поступово пристосовуються до цього. Постає питання: Яким чином прискорити процес вивчення нового, щоб не вплинути негативно на якість? Відповідь на яке, намагаються дати сучасні реформи освіти. Підвищення професійної компетентності вчителя є одним із кластерів НУШ.

Компетентнісна парадигма в освіті — виклик, потреба, проблема сучасності. Розвиток професійної компетентності педагога є обов'язковою умовою та складовою його професіоналізму. Тому одним із шляхів оновлення і підвищення якості освіти є впровадження компетентнісного підходу.

Інформацію про компетентності вчителів знаходимоу дослідженнях Л. Безгласної, І. Титаренко, В. Демиденко, В. Перепилиці. Розвиток професійної компетентності педагогів у системі методичної роботи досліджували у своїх працях А. Бодальов, Г. Данілова, Л. Даниленко, В. Олійник, М. Кравцов, І. Лернер, А. Маркова, М. Поташник, О. Щербаков.

Значну увагу вивченню професійної компетентності педагога і педагогічної майстерності в своїх доробках приділяють – О. М. Алексюк, І. А. Зязюн, А. К. Маркова. Огляд науково-теоретичних джерел свідчить, що проблема розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у системі підвищення їх кваліфікації досліджена недостатньо, що і зумовило вибір теми запропонованого дослідження.

Компетентність фахівця об'єктивно набуває все більшої актуальності. На це впливають різні фактори: ускладнення, постійне розширення соціального досвіду, сфери освітніх послуг, поява інноваційних технологій, а також рівень запитів соціуму.

Мета дослідження. Зважаючи на освітні тенденції в Україні та недостатній стан розробки зазначеної проблеми, основна мета статті полягає в аналізі теоретичних та практичних підходів щодо управління професійними компетентностями педагога .

Виклад основного матеріалу. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні сьогодні торкнулися усіх аспектів суспільства. Намагання відповідати рамкам європейського взірця, призвела до ряду реформ у всіх галузях. Найбільш помітними вони стали в освітній системі.

Зокрема, зрушення відбуваються у комунікації: вчитель та учень. Де для останнього створюється сприятливий психологічний клімат, що дуже важливий не тільки для засвоєння знань, а в першу чергу – формування здорової особистості. Усе це потребує значних зусиль із обох боків, своєрідної командної гри. Проте найбільша відповідальність у стінах загальноосвітніх навчальних закладів лежить на вчителеві. Для того, аби досягнути бажаного результату педагог повинен вдосконалювати свої професійні навички та не боятися нового.

Варто зазначити, що глобалізаційні процеси, які охопили світ мають неоднозначний характер. Із переваг – велика кількість інформації у швидкому та відкритому доступі. Недоліки – переважно це однотипні ресурси та велика кількість тієї ж інформації. Вчитель повинен лавіювати між сучасними технологіями та педагогічними вимогами. Андреас Шлейхер влучно зазначає: «Необхідний продуманий баланс між «узгодженою» і заздалегідь розробленою навчальною програмою. Тобто потрібні як консультації з максимальним залученням усіх сторін, так і компроміс між тим, що потрібно викладати і як має виглядати кінцевий результат. Це підтримуватиме публічну довіру й заохочуватиме вчителів до активної участі у процесі. Знайти правильний баланс не просто. У нинішньому технологічному світі може постати питання, чи мусять сучасні школярі вчитися програмувати. Тепер цього вчать у багатьох школах. Але ризик полягає в тому, що ми знову навчатимемо дітей, як розв'язувати нинішні проблеми нинішніми методами. До моменту, коли ці учні закінчать школу, ці методи вже застаріють. Цей приклад порушує ще одне, масштабніше питання: як зміцнити глибоке розуміння і взаємодію з основними концепціями цифрового світу, не відволікаючись на сучасні цифрові інструменти?»[6, с.248].

Із вищезазначеного випливає, що вчитель повинен стати взірцем для учня та на власному прикладі показати як працюють освітні реформи. Тобто власну готовність навчатися чи перевчатися відповідно до вимог сучасності: опанування сучасних технологій та поєднання їх із навчальним процесом. Проте мусить шукати баланс між педагогічним та технологічним, аби останнє не замінило чи не перейняло на себе лідируючі позиції.

Сфокусуємось на тому, яка мусить бути сучасна навчальна програма: «Важливіше систематично міркувати над тим, чого ми хочемо досягнути, розробивши навчальну програму в тій чи тій формі, а не доповнювати програму новими й новими матеріалами. Навчальна програма 21-го століття повинна мати такі характеристики: вимогливість (орієнтація на вищі когнітивні звички); зосередженість (націленість на концептуальне розуміння і віддавання переваги глибині, а не широті навчальних матеріалів); а також послідовність (поетапне викладання згідно з науковими уявленнями про навчальний прогрес і розвиток людини). Навчальна програма мусить базуватися на дисциплінах і при цьому орієнтуватися на міждисциплінарне навчання та виховувати в учнів. Вона має узгоджувати знання про зміст дисципліни із знаннями про фундаментальну природу й засади цих дисциплін. Щоб допомогти учням давати собі раду з невідомими проблемами, з якими вони зіткнуться в майбутньому, навчальні програми мусять зосередитися на галузях із найвищою прикладною цінністю –

тобто на тих знаннях, уміннях і концепціях, які можна опанувати в одному контексті й пізніше застосувати в іншому...» [6, с.249].

«Треба збалансувати когнітивні, соціальні та емоційні аспекти навчання, а також допомогти вчителям зробити спільну відповідальність у колі учнів частиною навчального процесу. Навчання має відбуватися в актуальному й реалістичному контексті, а вчителі – використовувати тематичні підходи, зосереджені довкола практичних проблем, проектів та співпраці з колегами й учнями. У традиційних шкільних системах учителів відправляють у клас із чіткими інструкціями про те, що вони мають вчити учнів. Найкращі освітні системи дотримуються іншої моделі: вчителі отримують інструменти та підтримку, щоб прокласти власний шлях до однієї й тієї ж мети. Існують чіткі цілі, чого мають навчитись учні, проте вважається, що вчителі – як незалежні професіонали – самотужки можуть визначити, як тих цілей досягнути.» Безперечно, досягнути самотужки швидкого та у той же час позитивного результату вчителю буде досить складно, тому розглянемо яким чином керувати його професійними компетентностями для досягнення поставленої освітньої мети.

Термін "компетентність" (від лат. *competence*) трактується як поняття, що розкриває аспекти поведінки людини, пов'язані з виконанням роботи, визначає основну характеристику особистості, яка досягла або здатна досягти високих результатів у діяльності [4, с.3].

"Професійна компетентність", на думку Л.Васильченко та І.Гришиної, визначається як якісна характеристика ступеня оволодіння особистістю професійної діяльності й передбачає: усвідомлення своїх спонукань до такої діяльності – потреб та інтересів, прагнень і ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, уявлень про свої соціальні ролі;

Оцінка власних особистісних властивостей і якостей як майбутнього фахівця – професійних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, регулювання на цій основі свого професійного становлення. Рівень професійної компетентності особи традиційно визначається її освітньо-кваліфікаційним рівнем, досвідом роботи та рівнем володіння спеціальними знаннями, уміннями та навичками. Комплексною характеристикою, що містить визначення змісту роботи, виконуваної за посадою, та перелік спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків, є профілем професійної компетентності. Характеристика особи, що визначається її освітньо-кваліфікаційним рівнем, досвідом роботи та рівнем володіння спеціальними знаннями, уміннями та навичками, є рівнем професійної компетентності. Це розширює критерії, установлені до посади у кваліфікаційних вимогах, беручи до уваги не лише освітній та освітньо-кваліфікаційний рівні та стаж, а й досвід роботи, володіння спеціальними знаннями, уміннями і навичками, необхідними для ефективного виконання посадових обов'язків [1, с. 28].

Розглянемо сучасні підходи до керування професійними компетентностями вчителя. Розрізняють: експертизу проектів, методичний сервіс та метод проектів.

Експертиза освітніх проектів мотивує педагогів до інноваційної діяльності. Практика засвідчує, що такий вид роботи розвиває творчу особистість, новаторство серед педагогів. Експертиза проектів – це одна з інноваційних форм підвищення професійної майстерності педагога. Саме вона активно сприяє мотивації педагога до самовдосконалення. У ході експертних процедур матеріалів учителів, можна глибоко проаналізувати рівень їх теоретичної та практичної підготовленості. Результатом експертизи буде визначення ідеї проекту, прогнозування перспективних результатів та можливої подальшої практичної реалізації [5, с.5].

Методичний сервіс – це комплекс адресних, диференційованих методичних послуг, які надають за запитом суб'єкта системи освіти або з ініціативи навчального закладу [5,

с.8]. Суть методичного сервісу полягає в тому, щоб підтримати ініціативи та інноваційні процеси, стимулювати інноваційну та експериментальну діяльність в закладах освіти. Така форма роботи необхідна для постійного оновлення знань і вмінь педагога. Впровадження методичного сервісу дозволяє педагогу вільно добирати форми і методи навчання, опановувати навички розв'язання професійних проблем, вчить ставити перед собою освітні задачі та знаходити способи їх вирішення.

Метод проектів – це освітня технологія, спрямована на здобуття знань людиною в тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в неї специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого пошуку [5, с.11].

Основна мета використання методу проектів полягає у тому, щоб вчитель усвідомив сутність та можливості організації проектної діяльності та можливість її використання в освітньому процесі з учнями. Продуктом проектної діяльності вчителя є методичний проект, що визначено як самостійно прийняте вчителем методичне розв'язання проблеми у вигляді конспекту уроку, дидактичних матеріалів.

Результатами проектного навчання є: навички самостійного одержання знань з різних джерел; уміння користуватися цими знаннями; рівень комунікативних умінь; навички дослідницької роботи; розвиток аналітичного мислення [5, с.10]. Завдяки навчанню за допомогою методу проектів у вчителя зростають показники готовності до дослідницької діяльності. Робота педагога над проектом супроводжується народженням і плеканням творчої ініціативи, зростанням відповідальності, публічної рефлексії.

Основними видами організаційної діяльності, стимулюючими розвиток професійної компетентності педагога, Б. Любимов вважає діалог, безперервну взаємодію змістовно-педагогічної та емоційно-комунікативної сфер професійної діяльності. Підвищення професійної компетентності, на його думку, може бути забезпечено інтеграцією функцій управління і самоуправління [3, 338 с.].

У методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки щодо навчання вчителів основам інформаційно-комунікаційних технологій зазначено: «Кожен вчитель загальноосвітнього навчального закладу, незалежно від ступеня, типу, форми власності закладу та рівня своєї кваліфікації, повинен вміти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства, використовувати Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних» [7].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті перш за все пов'язане з розвитком Інтернет-технологій, які є тією ланкою, яка дозволяє об'єднати результати роботи багатьох автономних користувачів та надати доступ до цих результатів всім, хто в них зацікавлений.

В основі розвитку нової освітньої системи лежать сучасні технології навчання: Інтернет-технології, технологія електронної пошти, комп'ютерні навчальні програми, Web-технології, «кейс-стаді» (навчання з використанням конкретних ситуацій), рефлексія як метод самопізнання і самооцінки, тренінгові технології, технологія навчання із застосуванням методу проектів.

Інтернет-технології – це технології створення і підтримки різних веб-ресурсів – інформаційних ресурсів в мережі Інтернет: сайтів, блогів, форумів, чатів, електронних бібліотек та енциклопедій. В основі Інтернет та Інтернет-технологій лежать гіпертексти і сайти, що розміщуються в глобальній мережі Інтернет або в локальних комп'ютерних мережах.

Інтернет-технології дозволяють педагогам якнайефективніше використовувати у своїй роботі програмне забезпечення та послуги, пов'язані із роботою в мережі Інтернет. Сюди можна віднести:

- Зберігання великих обсягів даних у спеціальному сховищі, яке має надійний програмний та апаратний захист;
  - Надання послуг потужних апаратних засобів та високошвидкісних каналів передачі даних;
  - Розробку інформаційних систем та окремих програмних продуктів;
  - дизайн Web-сторінок, їх підтримку та супровід;
  - оренду ліцензійного програмного забезпечення (аутсоринг) [2, С. 19].
- Сервіси Web 2.0 можна використовувати:
- як джерело навчальних матеріалів;
  - як сховища посилань на Web-ресурси;
  - як платформи для організації спільної діяльності школярів;
  - як зручний спосіб оприлюднення та демонстрації результатів роботи.

Нині, коли йде розмова про підвищення кваліфікації вчителів засобами Інтернет-технологій, чітко прослідковуються такі напрями: використання платформ дистанційного навчання (Moodle, WebCT, Прометей та інші) і сервісів Web 2.0. Іншим напрямом використання інформаційних технологій для підвищення власного професійного рівня, який активно розвивається і набирає все більше прихильників, є застосування соціальних Інтернет-сервісів, таких як соціальні мережі, служби обміну повідомленнями та відеоконференцій, вікі-платформи та інші сервіси Веб 2.0. В інформаційному суспільстві змінюються не тільки виробництво, але і весь спосіб життя, система цінностей.

Так, на базі Броварської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6 вчителям був запропонований курс «Використання хмарних технологій в освіті» до якого приєдналися 18 вчителів різних кафедр. Учителів було ознайомлено з хмарними технологіями, що реалізовані за допомогою сервісів Google. Базові сервіси Google мають безмежні можливості не лише для організації навчально-виховного процесу, але й професійного розвитку педагогів та адміністрації закладів середньої освіти, підвищення їх компетентності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Такий підхід дає можливість контролювати час, місце, темп і шлях засвоєння навчального матеріалу. Зазначена форма освіти уможлиблює поєднання традиційних методик та актуальних технологій. Після закінчення курсу «Використання хмарних технологій в освіті» проведено опитування вчителів та отримано такі результати (рис.1):

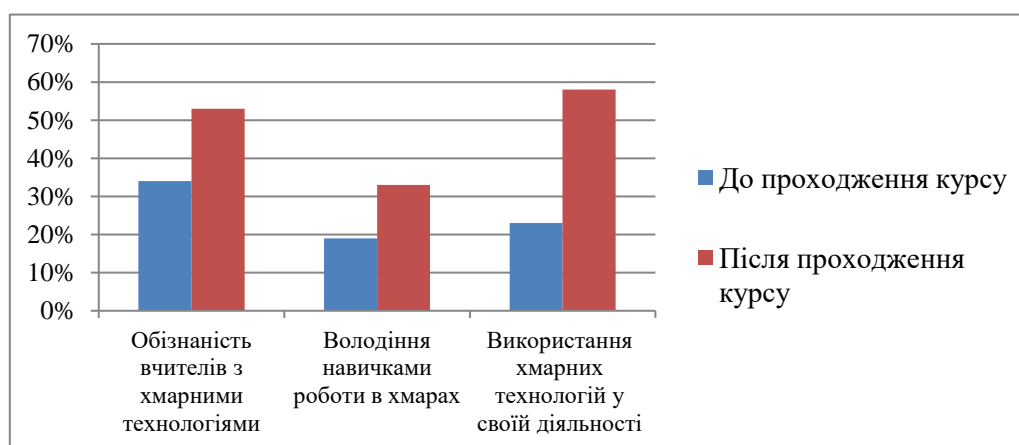

Рис.1 «Використання хмарних технологій в освіті»

Використання соціальних Інтернет-сервісів, зокрема сервісів Веб 2.0, допомагає формуванню ключових компетентностей учнів, коли кожний учасник навчально-виховного процесу виступає як у ролі учасника спілкування, так і одночасно в ролі

організатора спілкування. Під час такої взаємодії відбувається розвиток інформаційної і комунікаційної, соціальної та загальнокультурної компетентностей учнів.

Відомо, що унаочнення навчального матеріалу позитивно впливає на ефективність його засвоєння. Тому переважна більшість учителів сучасної української школи постійно знаходяться у пошуку нових форм та засобів унаочнення знань. Сьогодні вчитель має не тільки вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології, а й якомога ширше застосовувати засоби ІКТ для навчання учнів.

Поряд із професійним зростанням варто зважати і на психологічні аспекти педагога. Намагатися запобігати деструкціям, які негативно впливають на кінцевий результат та на особистість в цілому. Наслідування нової моделі освіти вимагає чимало зусиль як від вчителя, так і від учня. Бути готовим сприймати нове, а найголовніше сміливо руйнувати стереотипи, які стали перепоною на шляху до успіху. Без рішучих кроків не можливо побудувати по-справжньому сильну країну, виховати гідних та успішних громадян. Найголовніше на цьому етапі діяти та вірити в свою справу.

Висновки. Отже, управління розвитком професійної компетенції педагога - це відповідальне завдання, успішне виконання якого допоможе досягти високих результатів не тільки на професійному рівні, а й для країни в цілому, як би це пафосно не звучало. Варто зазначити, що проблема категоричного сприйняття все нове – погане, а все старе-перевірене часом – добре залишається не вирішеною. Так вже склалося історично: подвійні стандарти нас супроводжують скрізь. Обмеження у світосприйнятті на чорне та біле значно вплинуло на соціум та його уявлення у всіх галузях. Необхідно консолідувати сили для справи, яка має надважливе значення: здорова та успішна нація. Тому важливо зберігати командний дух в освітньому процесі серед педагогічного колективу, де кожен робить спільну справу: виховує та навчає не просто дітей, учнів, а молодь, патріотів, громадян своєї Батьківщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильченко Л.В., Гришина І.В. Професійна компетентність керівника школи. Харків : Основа, 2006. 208 с.
2. Гриценко В.И. Фундаментальные проблемы Е-обучения. К.: ВД «Академперіодика», 2008. 38 с.
3. Любимов Б.И. Интеграционные связи в процессе развития профессионально-педагогической компетентности преподавателя. Самара: Изд-во Самар. гос. пед. ин-та, 1993. 65–72 с.
4. Олійник, В.В., Даниленко Л.І. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно-педагогічний аспект. Методист. – 2003. № 3. 2-5 с.
5. Перехейда О. М. Управління підвищенням професійної майстерності педагога. Науково-методичний журнал “Завуч”. 2017. №13-14 (205-206). 2-15 с.
6. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття". Львів: Літопис, 2018. – 296 с.
7. Щодо організації навчання вчителів із використання інформаційно-комунікаційних технологій. Лист МОН молодь спорт №1/9-493 від 24.06.11 р. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/19837 (дата звернення: 05.03.2019).

MANAGEMENT OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE TEACHER

Maryna Prodan

Computer science teacher, student of specialty “Management of e-learning in the intercultural space”, Faculty of Information Technology and Management

Brovary Primary and Secondary school of I-III Levels №6, Brovary, Kyiv region, Ukraine

moprodan.fitu17@kubg.edu.ua

ORCID: 0000-0002-8806-8768

Abstract. The events taking place today in the world make them lively and unconditionally respond to them: what was yesterday was too much, today it is not enough. In the information society, it becomes increasingly difficult to find the required unique information. Instead, the number of technological discoveries is steadily increasing. Given the fact that the Ukrainian educational system is currently looking for its own modern way, the changes take place quickly and sharply. There is a problem in creating such technologies for training pedagogical workers that would be able to fulfill educational tasks. The article deals with innovative technologies for raising the professional competence of pedagogical workers of institutions of general secondary education. An important component is the improvement of the professional skills of the teacher. In particular, learn to navigate in modern trends and apply them in practice: to equip teachers with the knowledge and skills of organizing innovation, implementing information and communication technologies, creating author programs, writing textbooks, improving the level of methodological and psychological training. Based on the results of the research carried out at secondary school number 6 in the Brovary we can see the level of pedagogical competencies, as well as the advantages and disadvantages of attracting modern technologies into the educational process. The research distinguishes and analyzes modern approaches to managing the teacher's professional competencies: project expertise, methodical service and project methodology.

Keywords: pedagogy; school; competence; education; professional competence; project expertise; methodical service; project method

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Vasylchenko, L. & Hryshyna, I. (2006). Professional competence of the school head. Kharkiv: Osнова, 208 p. (in Ukrainian).
2. Hrytsenko, V. (2008). Fundamental problems of E-learning. K.: VD “Akademperiodyka”, 38 p. (in Russian).
3. Liubymov, B. (1993). Integration ties in the development of teacher's professional and pedagogical competence. Samara: Yzd-vo Samar, 65-72. (in Russian).
4. Oliinyk, V. & Danylenko, L. (2003). Professional growth of pedagogical workers: organizational-pedagogical aspect. *Metodyst*. 3, 2-5. (in Ukrainian).
5. Perekheida, O. (2017). Management of raising the professional skills of the teacher. *Naukovo-metodychny zhurnal “Zavuch”*. 13-14 (205-206), 2-15. (in Ukrainian).
6. Shleikher, A. (2018). The best class in the world: how to create an educational system of the 21st century". Lviv: Litopys, 296 p. (in Ukrainian).
7. Regarding the organization of training teachers on the use of information and communication technologies. Letter from the Ministry of Education and Science of Ukraine №1/9-493 (24.06.11)
http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/19837 (in Ukrainian).